

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND

INNLEGG I TRONTALEDEBATTEN - TIRSDAG 20. OKTOBER 1992

President!

Debatten om Trontalen gir Regjering og Storting adgang til å løfte blikket og sette de mange enkeltsaker som preger vår dagsorden, inn i en større sammenheng.

Vi vet at de viktige problemer som møter oss ved inngangen til det 21. århundre vil kreve grunnleggende nytenking både i Norge og internasjonalt. Den store og langsiktige utfordring er å forme et samfunn og en verden der vi tar i bruk våre ressurser og kunnskaper slik at vi kan skape gode og rettferdige livsvilkår for mennesker i alle deler av verden og samtidig sikre livsgrunnet for kommende generasjoner.

Dette var den sentrale oppgave for Verdenskommisjonen for Miljø og utvikling, og for den store konferansen om miljø og utvikling som FN arrangerte i Rio på forsommeren. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med en egen melding om denne konferansen. Fra norsk side hadde vi håpet på mer konkrete og vidtgående forpliktelser på vegne av det internasjonale samfunn. Resultatet av konferansen er likevel et viktig skritt for å utforme et bedre organisert ansvar for miljø og utvikling på kloden som helhet. Regjeringen legger opp til at Norge skal følge opp de konkrete forpliktelser som er inngått, både når det gjelder miljøvern og bistand.

Hensynet til det lokale og det globale miljø må spille en viktig rolle når det gjelder hele innretningen av vår videre økonomiske utvikling. Målet må først og fremst være, slik det heter i Regjeringens Trontale og i forslaget til program for Arbeiderpartiet: "å utvikle et tryggere og mer rettferdig samfunn med arbeid til alle og økt livskvalitet for det enkelte menneske".

80-årene var preget av sterke angrep på likhetsidealene og velferdsstaten som system. Denne bølgen ble drevet fram av konservative og liberalistiske krefter i flere land. Også i Norge ble første halvdel av det forrige ti-året preget av høyrekreftenes innflytelse . Vi fikk en "jappebølge" der bruddet med våre tradisjonelle likhets- og nøysomhetsidealer nedfelte seg på flere områder, - ikke minst i form av en uholdbar opplåning til privat forbruk. Men også i form av avtaler om "fallskjermer" i millionklassen for næringslivets toppledere.

Det forslag til partiprogram som Høyre har lagt fram, viser at idekampen vil fortsette også på nitti-tallet. Det er stor avstand mellom de idelaler om likhet og fellesskap som sosialdemokratiet legger til grunn, og de økte forskjeller og den nedbygging av velferdsstaten som Høyre legger opp til. Når Høyre går inn for å redusere de offentlige utgifter med mange ti-talls milliarder kroner, vil det skape utrygghet for den enkelte og større forskjeller i samfunnet.

Gjennom Trontalen og forslaget til statsbudsjett for 1993, har Regjeringen invitert partiene i Stortinget, organisasjonene i arbeidslivet og næringslivet i alle deler av landet til et felles løft for å skape flere arbeidsplasser. Arbeidsløsheten er det viktigste problem landet står overfor. Sysselsettingsutvalget, der alle partier i Stortinget var med, har lagt fram en samlet strategi for hvordan vi best kan redusere ledigheten. Denne er møtt med god respons fra arbeidslivets organisasjoner, og Regjeringen har fulgt opp forslagene i statsbudsjettet for 1993.

En av årsakene til den høye ledigheten, er det høye kostnadsnivå som bygde seg opp gjennom 70- og 80-årene. De siste årene har vi snudd denne utviklingen og forbedret vår evne til å konkurrere med andre land og til å få flere arbeidsplasser.

En videreføring av lav kostnadsvekst gjennom inntektspolitisk samarbeid står sentralt i strategien for økt sysselsetting.

Skal vi lykkes med et slikt samarbeid, må de politiske myndigheter bidra - både gjennom en politikk for rettferdig fordeling - og ved å vise respekt for inngåtte avtaler.

Jeg vil derfor sterkt advare mot de forslag enkelte partier har varslet om å gripe inn i den gjeldende sykkelønnsordning for å spare penger på budsjettet. I Norge er lønn under sykdom for store grupper i privat næringsliv og for alle ansatte i offentlig virksomhet en rettighet som er en del av de gjeldende tariffavtaler. Det er ikke en sak for Regjering og Storting alene. Tariffavtalene for gjeldende tariffperiode ble inngått gjennom uravstemninger, under den klare forutsetning fra arbeidstakerenes side at det ikke skulle skje svekkelser i sykepengeordningen. Dersom det gjøres inngrep i rettighetene i sykkelønnsordningen, vil det klart bryte med den respekt for inngåtte avtaler som Regjering og Storting ellers har lagt til grunn. Det vil provosere lønnstakerorganisasjonene. Det vil bryte ned grunnlaget for den solidaritetskontrakt sysselsettingsutvalget la til grunn for sin strategi.

President - vi er nå inne på et godt spor når det gjelder pris- og lønnsutviklingen. Vi er inne på et godt spor når det gjelder arbeidet for å redusere sykefraværet. En avsporing her vil koste norske bedrifter mer enn de eventuelt vil kunne spare gjennom innføring av karensdager i syketrygden.

Regjeringen er sterkt opptatt av å redusere sykefravær og samfunnets utgifter i den forbindelse. I budsjettet ligger forslag som vil bidra i denne retning. Framfor alt finner vi det gledelig at arbeidslivets organisasjoner ser ut til å lykkes med sitt eget arbeid for å redusere sykefraværet. En vellykket fortsettelse av dette arbeidet er også den beste måte å sikre en god sykkelønnsordning som Arbeiderpartiet mener er en viktig kvalitet ved vårt velferdssamfunn.

President!

Arbeiderpartiet er opptatt av å sikre en jevn fordeling av godene. Det viktigste fordelingstiltak er kampen for økt sysselsetting.

Samtidig må vi ta fatt i andre skjevheter som oppstår bl.a. ved å følge opp tiltakene mot gjeldsproblemene. Vi må sørge for å bekjempe svart arbeid og beskatte lettvinne gevinster og fordeler. Men det er ikke riktig slik enkelte hevder at kampen mot økte forskjeller må starte nå. Den kampen har Arbeiderpartiet ført så lenge Arbeiderpartiet har eksistert. Det var mye å ta fatt på i 1986, da vi igjen overtok regjeringmakten. Vi la om skattepolitikken, vi styrket statsbanksystemet betydelig og vi bygde ut og fornyet mange av de offentlige velferdsordningene. Ikke minst ble ordningene for barn og barnefamiliene bygd ut.

Fordelingsvirkningene av det gamle skattesystemet ble stadig dårligere. Selv om det er tidlig å trekke absolutte konklusjoner om virkningene av skatteomleggingen de siste årene, viser beregningene så langt at de med lavere og midlere inntekter jevnt over har kommet bedre ut med reformen enn høyinntektsgruppene. Dette kommer tydelig fram, f.eks. i tabellen på side 96 i Nasjonalbudsjettet. Lavere skatt for lønnstakere med lave og middels høye inntekter var tilsiktet fra Arbeiderpartiets side. Jeg sier dette, fordi det av og til høres slik ut at det er om å gjøre å belaste vanlige lønnstakere med mest mulig skatt. Slik ser ikke vi det, President!

For oss som er opptatt av at det ikke skal være store forskjeller i levekår mellom ulike grupper og distrikter, er det helt nødvendig å vite hvordan det faktisk står til med levekårene i samfunnet. Noen ulikheter er åpenbare og noen kan statistikken avsløre. Vi vet likevel ikke nok. Regjeringen vil derfor i Langtidsprogrammet legge fram et bredt materiale for vurdering av levekår og livskvaliteter i det norske samfunn. I tillegg vil Regjeringen i nær framtid nedsette en uavhengig gruppe for å foreta en samlet vurdering av utviklingen i fordelingen av levekårene det siste ti-året. Gruppen skal bl.a. gjøre bruk av den Levekårsundersøkelse som Statistisk Sentralbyrå snart offentliggjør og legge fram en rapport så tidlig at Stortinget får den til våren sammen med Revidert Nasjonalbudsjett.

President!

I en situasjon der intet parti og ingen gruppering av partier kan samle et flertall i Stortinget bak seg, må alle partier vise ansvar for å sikre en forsvarlig politikk for landet. De siste årene har vi sett at i økonomiske og mange andre spørsmål, så har de dypeste skiller gått mellom Fremskrittspartiet og Høyre på den ene side og Arbeiderpartiet, SV og mellompartiene på den annen side.

Regjeringen har i Trontalen og ved framlegg av budsjettet invitert alle partier til et samarbeid. For 1991 og 1992 er budsjettet blitt vedtatt på grunnlag av et nært samarbeid mellom Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti. Som kjent var SV og Senterpartiet, de to partiene som i 1990 ba Arbeiderpartiet om å ta over regjerings-ansvaret. I tiden etter har det imidlertid vist seg svært vanskelig å få til et konkret samarbeid der SV går inn og er villig til å ta et helhetlig ansvar. Likevel er det nok av utsagn med ønsker om samarbeid fra SV's side, - også nå. Derfor - vi gir ikke opp!

Dette er noe av bakgrunnen for at vi fra Arbeiderpartiets gruppe nå har invitert de tre partiene til nærmere drøftinger om behandlingen av budsjettet for 1993. Vårt utgangspunkt vil være det forslag Regjeringen har fremmet. Vi vil legge avgjørende vekt på å føre videre den sterke prioritering av økt sysselsetting i privat og offentlig virksomhet som preger budsjettet og på at de statlige utgiftene i 1993 ikke øker mer enn veksten i den samlede verdiskaping. Dette er nødvendig, hvis vi skal kunne unngå å komme i den type tvangssituasjoner som vi har sett i våre naboland, der det nå må foretas drastiske kutt i offentlige ordninger. Samtidig må jeg minne om at skal det nytte, må de forslag vi kommer fram til, kunne samle et flertall i Stortinget.

President,

flere av innleggene i går, la for lite vekt på de vanskeligheter vi nå står overfor internasjonalt. Selv om vi ikke nå trenger den helt spesielle type samarbeid vi har sett i Sverige, skal også vi være glade for at de der kom fram til et bredt forlik, med de vanskeligheter Sverige var kommet opp i.

Arbeiderpartiet og SV har mange felles utgangspunkter når det gjelder å satse på rettfærdig fordeling og sterke og gode fellesskapsløsninger.

I forhold til de store oppgaver vi nå står overfor, håper jeg likevel på et større engasjement fra SV's side også når det gjelder å skape verdiene og ikke bare fordele dem, - og jeg håper på et større engasjement når det gjelder å husholdere med de offentlige utgiftene.

Mange, både i og utenfor denne sal, føler uro ved at et stort amerikansk selskap vil kjøpe opp aksjeflertallet i Freia-Marabou. Den saken vil Regjeringen behandle på en grundig og kritisk måte, nettopp for å vareta hensynet til norske arbeidsplasser. Men når slike saker drøftes, kan det være grunn til å spørre, også SV, hva vi i fellesskap kan gjøre for å få fram mer privat norsk kapital som kan og vil investere i norske arbeidsplasser. Vi har nå en ganske stor privat sparing i Norge, og Arbeiderpartiet er åpen for en fordomsfri drøfting av hvordan de midler som spares, kan tas i bruk som risikokapital til fordel for norske arbeidsplasser.

Med tre fjerdedels flertall har Stortinget nå sluttet seg til EØS-avtalen. Regjeringen ser det som viktig å utnytte de muligheter denne avtalen gir, bl.a. til økt næringsengasjement og sysselsetting og til å gi de Nordiske land økt innflytelse på den europeiske dagsorden. SV hadde fram til og med fredag som sin hovedoppgave å bekjempe avtalen. Nå håper jeg at SV kan bli med på konstruktiv tankevirksomhet om hvordan vi kan ta i bruk de muligheter avtalen gir. Jeg har med glede notert meg at SV på dette punkt har vist en mer åpen holdning enn Senterpartiet.

Jeg nevnte at Regjeringen legger avgjørende vekt på å følge opp Sysselsettingsutvalgets innstilling, der også SV's representant sluttet seg til det meste. SV har senere sagt nei til en viktig del av oppfølgingen av innstillingen, som er en gjennomgang av overføringsordningene for å skaffe penger til tiltak med bedre sysselsettingseffekt. I sin begrunnelse for ikke å delta i dette utvalgsarbeide, la SV vekt på at det er Regjering

og Storting som må gå gjennom overføringene, ikke et uavhengig utvalg. Av denne grunn blir det desto viktigere å bli kjent med SV's egne forslag til kutt i utgiftene nå under høstens budsjett-behandling.

Fordelingspolitikk vil spille en viktig rolle i samtalene mellom Arbeiderpartiet, SV og mellompartiene. Vi har for vår del i mange år gått inn for progressiv bruttoskatt som et viktig virkemiddel i denne sammenheng. Det er altså først nå, gjennom skattereformen, at vi har fått fullt gjennomslag og støtte for det fra mellompartiene. Så sent som i fjor hørte Senterpartiet til de partier som fikk utvirket en betydelig lettelse i formuesskatten. Jeg håper at SV nå kan bidra til å overtale Senterpartiet, som av og til framstiller seg selv som mer radikalt enn Arbeiderpartiet, til å være med på tiltak når det gjelder formuesskatt og eiendomsskatt som kan gi en bedre fordelingsprofil. Det skal ikke være Arbeiderpartiet det står på.

Også i næringspolitikken er det klare politiske skillelinjer mellom Arbeiderpartiet og Høyre. Arbeiderpartiet har vilje til å bruke offentlige virkemidler for å bidra til vekst og fornyelse i alle deler av landet. Fra årsskiftet får vi en ny og bedre organisering av departementene. Det blir en styrking av forskingen gjennom opprettelsen av Norges forskingsråd og av de statlige virkemidler ved opprettelsen av Statens Nærings- og Distriktsutviklingsfond. Et samlet grep om næringspolitikken med en bedre organisert statlig innsats er grunnlaget for det nære samspill vi trenger mellom en aktiv stat og et aktivt næringsliv i årene som kommer. Jeg håper på støtte fra SV og mellompartiene til at staten skal spille en aktiv rolle i næringspolitikken.

President!

Arbeiderpartiet kan i de årene som er gått siden 1986 vise til et omfattende reformarbeide på en rekke områder, ikke minst av betydning for barnefamiliene.

Jeg nevner noen eksempler:

- Takten i barnehageutbyggingen er tredoblet. Neste år vil vi tilsammen ha 185 000 barnehageplasser.

- foreldrepermisjonen blir utvidet fra 18 uker i 1986 til 52 uker med 80% lønnsdekning neste år
- det er gjennomført en sterk utbygging og fornyelse av skoleverket, med opprettelse av 20 000 nye studieplasser bare siden 1990.
- kommunenes inntekter er i realverdi blitt styrket med over 14% siden 1988, bl.a. for å kunne øke innsatsen i omsorgen for eldre og syke.

President,

jeg vil få minne om at Arbeiderpartiets muligheter til å utøve regjeringsansvar er avhengig av at vi får tilslutning til hovedlinjene i en hel-hetlig og forsvarlig politikk. Det er derfor galt når herr Talleraas gir inntrykk av at vi gjennom den prinsipielle støtten fra SV og Senterpartiet så og si er bundet til masten og må regjere uansett hva som skjer. Våre muligheter til å ta ansvar, er avhengig av hva denne sal i sum faktisk vedtar.

Vi må kunne ivareta forbindelsene med andre land på en forsvarlig måte, vi må sikre en trygg økonomi og en rettferdig fordeling og vi må framfor alt få gjennomslag for den arbeidslinje som preger Regjeringens forslag. Alle partier i Stortinget må bli mer opptatt av hva vi nå kan utrette i fellesskap enn av å lete etter nye muligheter for partipolitiske egenmarkeringer og for strid og uenighet.

Jeg håper media og folk flest vil avsløre den type forslag som aldri ville funnet sin plass i et realistisk opplegg. Det kravet må stilles til alle partier, som må ta ansvar for en helhetlig og samlet økonomisk politikk. Å søke å høste kortsiktig gevinst på populære forslag som ikke lar seg hverken innpasse eller finansiere er ikke mye å ha respekt for i den krevende tid vi, - og andre land i Norden nå er inne i. Nå gjelder det for alle å vise vilje til å foreta reelle valg.